

Kireienko K. V. Speech acts of German spells / K. V. Kireienko // The Twelfth European Conference on Languages, Literature and Linguistics. Proceedings of the Conference (August 23, 2016). – Vienna : „East West” Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, 2016. – 86 p. – P. 13 – 18. – ISBN-13 978-3-903115-38-5. ISBN-10 3-903115-38-0.

*Kireienko Kateryna Volodymyrivna,
Lugansk Taras Shevchenko National University,
docent, the Faculty of Foreign Languages*

*Кіреєнко Катерина Володимирівна,
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка,
доцент, факультет іноземних мов*

Speech acts of German spells

Мовленнєві акти німецьких замовлянь

До дослідницького поля сучасної лінгвістичної прагматики належать умови, за яких людина (суб'єкт мовлення) використовує мовні засоби в спілкуванні (умови адекватного добору та використання одиниць і категорій мови з урахуванням усіх контекстних, ситуативних чинників з метою досягнення найефективнішого впливу на партнера по комунікації, аудиторію, читачів)¹. Замовляння – тексти, призначені самим фактом свого виголошення вплинути на хід подій, змінити його у бажаному напрямку. Вони функціонують у сфері сакрального буття народу й людини, репрезентують своєрідну світоглядну систему, особливу картину світу. І. Ю. Черепанова визначає замовляння як універсальні, у високому ступені формалізовані

¹ Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної прагматики: підручник. – Київ: ВЦ «Академія», 2011. – С. 79.

сугестивні (прагматично марковані) тексти, які за своєю суттю є вимогами². Отже, доречним є аналіз замовлянь з точки зору лінгвістичної прагматики. За допомогою розробленої в межах лінгвістичної прагматики теорії мовленнєвих актів пояснюють та описують природу і сутність мовленнєвих дій, зовнішні та внутрішні мисленнєві та мовленнєві операції мовця та слухача³. У нашому дослідженні замовлянь німецької магичної традиції ми послуговуємося двома класифікаціями мовленнєвих актів, а саме Дж. Серля та Г. Почепцова.

Відомий американський вчений Дж. Серль виокремлює п'ять типів мовленнєвих актів, а саме: репрезентативи, директиви, комісиви, експресиви та декларативи⁴.

1. Репрезентативи (асертиви) зобов'язують мовця нести відповідальність за істинність висловлювання.
2. Директивами змушують адресата зробити щось.
3. Комісивами накладають обов'язок виконати певні дії в майбутньому або дотримуватися певної лінії поведінки.
4. Експресиви виражають психологічний стан того, хто говорить, характеризують ступінь його відвертості.
5. Декларативи встановлюють відповідність між пропозиційним змістом висловлювання та реальністю.

Український лінгвіст Георгій Почепцов-старший за комунікативно-інтенціональним змістом виокремлює такі типи мовленнєвих актів, які він називає прагматичними типами речень⁵:

1. констатив. Його комунікативно-інтенціональний зміст полягає у ствердженні; для констативів неприйнятною є форма питального або спонукального речення;

² Черепанова И. Ю. Дом колдуньи. Язык творческого Бессознательного. – Москва: «КСП+», 1999. – С. 211.

³ Куранова С. І. Основи психолінгвістики: навчальний посібник. – Київ: ВЦ «Академія», 2012. – С. 98.

⁴ Серль Дж. Классификация иллокутивных актов // Новое в зарубежной лингвистике. – Москва: Прогресс, 1986. – Вып. 17. – С. 181.

⁵ Куранова С. І. Основи психолінгвістики: навчальний посібник. – Київ: ВЦ «Академія», 2012. – С. 99.

2. промісив і менасив. Вони становлять різні прагматичні типи речень: речення-обіцянку (промісив) і речення-погрозу (менасив). Промісиви – завжди розповідні речення, незмінно пов’язані з майбутнім: адресант гарантує здійснення того, про що йдеться у реченні, а адресат у цьому зацікавлений. Менасиви, як і промісиви, спрямовані на майбутнє, але вони різняться умовами реалізації: адресат не зацікавлений у реалізації того, про що йдеться у реченні. Автор менасивного речення не є гарантом реальності майбутньої події: він може погрожувати певною подією, здійснення якої від нього не залежить;
3. перформатив. Основною його ознакою є співвіднесеність із теперішнім часом; дієслово перформативного речення означає дію, що реалізується у вимовлянні, проголошенні певної дії. Це дієслово не має форми минулого або майбутнього часу, не може бути заперечувальним. У багатьох випадках перформативні акти реалізуються за умови відповідності адресата певним вимогам, зокрема «щирості» мовця;
4. директив. Змістом цього прагматичного типу речень є спонукання адресата до дії. Головні дієслова в них мають значення дії. За силою спонукання та обов’язковістю чи необов’язковістю для адресата виконання дії, директиви поділяються на ін’юнктиви (накази, вимоги, розпорядження) та реквестиви (прохання, застереження, попередження, запрошення), що зумовлено ієрархічними відносинами між адресантом та адресатом. Умовою реалізації ін’юнктива є нерівність сторін, які спілкуються: адресант завдяки своєму статусу може наказувати адресату. У реквестивному реченні виконання певної дії не є обов’язковим для адресата; при цьому адресант і адресат мають однакові соціальні статуси або адресант має нижчий статус. Ін’юнктив та реквестив пов’язані комплементарно. Лексичним показником реквестивності є слово *будь-ласка*, яке знімає імперативність висловлення і може бути кваліфіковане як ілокутивний індекс. У мовленні ін’юнктив та реквестив різняться також просодичними характеристиками;

5. квеситив. Такі речення мають структурну ознаку запитальності. Як і директив, квеситив викликає зустрічну дію адресата, але для директива це будь-які дії, а для квеситива – тільки мовленнєві. При цьому інформаційні потенціали адресанта і адресата різняться. Адресант робить очевидною таку відмінність, фокусуючи увагу на наявності чи відсутності певної інформації у адресата, внаслідок чого у спілкуванні створюється психологічна напруга, яка знімається після отримання відповіді.

Ми проаналізували 60 текстів замовлянь німецької магичної традиції, представлені у збірниках *Die Magie der Hexen. Das umfassende Handbuch der weißmagischen Künste*⁶, *Weißer Magie. Basiswissen. Das Einmaleins der Hexenkunst*⁷, *Geheime Zaubersprüche*⁸, *Die Geheimnisse der Liebesmagie*⁹. У результаті аналізу було з'ясовано, що найпоширенішими мовленнєвими актами німецьких замовлянь є саме директиви (46 %). Результати дослідження підтвердили положення науковців про те, що замовляння – це вимоги, накази, висловлення бажань, прохання духів, сил природи, небесних тіл та святих про допомогу та захист. Часто замовляння загалом складаються з одних директивних актів: «*Kraft des Mondes, Kraft der Schönheit, Kraft der Quelle, hilft mir, meinen Liebsten / meine Liebste, meinen Geliebten / meine Geliebte zu gewinnen, ihn / sie zu mir zu holen und zu behalten*¹⁰». Найпоширенішим типом директивів німецьких замовлянь є мовленнєвий акт з дієсловом у формі наказового способу (44 %): «*Finde zu deinem Herzen, finde zu deiner Liebe, finde zu mir. Amen*»¹¹. Мовленнєві акти із сакральним словом *Amen* складають 6 % від загальної кількості директивів. Сакральний вираз *So sei es*, що є перекладом *Amen* з івриту на німецьку мову, наявний в 5 % директивних мовленнєвих актів: «*Liebe Blumen, gewährt mir die Liebe meines Freundes / meiner Freundin (Name) und bringt ihn / sie zu mir nach Hause. So sei*

⁶ Claire. Die Magie der Hexen. Das umfassende Handbuch der weißmagischen Künste. – München: Wilhelm Heyne Verlag, 2014. – 304 S.

⁷ Claire. Weißer Magie. Basiswissen. Das Einmaleins der Hexenkunst. – München: Wilhelm Heyne Verlag, 2015. – 176 S.

⁸ Pulford N. de. Geheime Zaubersprüche. – München: Bassermann Verlag, 2012. – 144 S.

⁹ Tschenze V. Die Geheimnisse der Liebesmagie. – Göllesheim: Silberschnur Verlag, 2015. – 239 S.

¹⁰ Tschenze V. Die Geheimnisse der Liebesmagie. – Göllesheim: Silberschnur Verlag, 2015. – S. 193.

¹¹ Tschenze V. Die Geheimnisse der Liebesmagie. – Göllesheim: Silberschnur Verlag, 2015. – S. 173.

*es. So sei es. So sei es»*¹². Другим та третім за поширеністю типом директивів німецьких замовлянь є мовленнєві акти з дієсловами *sollen* (31 %) та *lassen* (7 %): «*(Name des Partners / der Partnerin) soll mich lieben, ehren und bei mir bleiben, so lange, wie es für uns beide gut ist»*¹³, «*Du (Name) sollst meine Liebe spüren, stark und dauerhaft, du sollst sie ohne jeden Zweifel annehmen. Du sollst dich nach mir sehnen und verzehren, so wie ich es tue. Du sollst dich plötzlich zu mir hingezogen fühlen, mich immer stärker und stärker lieben, wenn es Gottes Wille ist. Sollte es gewollt sein, wird es geschehen»*¹⁴, «*Lass [die grüne Kerze] Liebe und Verständnis in die Beziehung von (Name und Name) ein. Lass die Lüfte des Himmels unsere Probleme mit sich fortnehmen»*¹⁵, «*Ich ehre dich, Toter, lass mich geliebt werden, lass mich lieben, lass mich leben»*¹⁶. Мовленнєві акти з дієсловами у формі Präsens Konjunktiv складають 7 % від загальної кількості директивів: «*Möge das Glück mir treu sein und blühen wie ein Apfelzweig»*¹⁷, «*Du untreue Seele, finde zu deinen Gefühlen und werde dir und mir treu»*¹⁸. Ін'юнктиви та реквестиви складають 20 % та 5 % відповідно від загальної кількості мовленнєвих актів проаналізованих нами німецьких замовлянь: «*(Name), hier ist meine Unruhe, nimm sie und vergehe»*¹⁹, «*Ich bitte dich, mich zu hören»*²⁰.

Другою за розміром є група репрезентативів (33 %). Найчастіше репрезентативи описують хід ритуалу: «*Ich schaue auf den Mond, der Mond schaut auf mich*²¹». Також через репрезентативи мовець висловлює свої уявлення про себе, об'єкт замовляння та оточуюче середовище: «*Dies haben*

¹² Tschenze V. Die Geheimnisse der Liebesmagie. – Göllesheim: Silberschnur Verlag, 2015. – S. 57.

¹³ Tschenze V. Die Geheimnisse der Liebesmagie. – Göllesheim: Silberschnur Verlag, 2015. – S. 62.

¹⁴ Tschenze V. Die Geheimnisse der Liebesmagie. – Göllesheim: Silberschnur Verlag, 2015. – S. 132.

¹⁵ Tschenze V. Die Geheimnisse der Liebesmagie. – Göllesheim: Silberschnur Verlag, 2015. – S. 127.

¹⁶ Tschenze V. Die Geheimnisse der Liebesmagie. – Göllesheim: Silberschnur Verlag, 2015. – S. 221.

¹⁷ Pulford N. de. Geheime Zaubersprüche. – München: Bassermann Verlag, 2012. – S. 83.

¹⁸ Tschenze V. Die Geheimnisse der Liebesmagie. – Göllesheim: Silberschnur Verlag, 2015. – S. 140.

¹⁹ Tschenze V. Die Geheimnisse der Liebesmagie. – Göllesheim: Silberschnur Verlag, 2015. – S. 226.

²⁰ Claire. Die Magie der Hexen. Das umfassende Handbuch der weißmagischen Künste. – München: Wilhelm Heyne Verlag, 2014. – S. 153.

²¹ Tschenze V. Die Geheimnisse der Liebesmagie. – Göllesheim: Silberschnur Verlag, 2015. – S. 123.

wir beide geteilt mit Feuer, Wasser, Luft und Erde; unsere Herzen sind nun eins, und der Samen der Liebe gedeiht»²².

Констативи складають 25 % загальної кількості мовленнєвих актів німецьких замовлянь: «*Ich (Name) möchte dich (Name) ehren und lieben und von dir geehrt und geliebt werden»²³, «Ich bin deine Linderung, die dich liebt»²⁴.*

Третьою за розміром є група експресивів (16 %). Мовець висловлює свої бажання («*Ich wünsche nichts Böses»²⁵, «(Name des Rivalen / der Rivalin), ich wünsch' dir weder Schmerz noch Leid»²⁶*), а також подяку силам природи за допомогу у здійсненні бажаного: «*Luft, Erde, Feuer, Wasser: Dank! Dem Einen nur sei Ehre»²⁷.*

Групи декларативів та перформативів складають по 4 % кожна від загальної кількості мовленнєвих актів проаналізованих нами німецьких замовлянь: «*Der Kreis ist vollbracht, und der Zauber für immer gemacht»²⁸, «Ich beschwöre die Treue durch mein Wort»²⁹.* Більшість замовлянь супроводжують ритуал, що пояснює превалювання репрезентативів (як реплік-описів ритуалу), експресивів (як актів висловлення подяки силам, що допомагають у досягненні мети) і декларативів (як висловлювань, що при виголошенні змінюють стан речей, реальність) над комісивами та менасивами.

Групи комісивів та менасивів складають по 1 % кожна від загальної кількості мовленнєвих актів проаналізованих нами німецьких замовлянь. Мовець має намір прийняти все, уготоване йому долею («*Was auch immer geschieht, ich nehme an, was in meinem Schicksal steht»³⁰*) та погрожує об'єкту замовляння втомую та слабкістю у разі зради («*Jedes Fremdgehen ist verboten*

²² Pulford N. de. Geheime Zaubersprüche. – München: Bassermann Verlag, 2012. – S. 49.

²³ Tschenze V. Die Geheimnisse der Liebesmagie. – Göllesheim: Silberschnur Verlag, 2015. – S. 222.

²⁴ Tschenze V. Die Geheimnisse der Liebesmagie. – Göllesheim: Silberschnur Verlag, 2015. – S. 132.

²⁵ Pulford N. de. Geheime Zaubersprüche. – München: Bassermann Verlag, 2012. – S. 129.

²⁶ Pulford N. de. Geheime Zaubersprüche. – München: Bassermann Verlag, 2012. – S. 133.

²⁷ Pulford N. de. Geheime Zaubersprüche. – München: Bassermann Verlag, 2012. – S. 43.

²⁸ Tschenze V. Die Geheimnisse der Liebesmagie. – Göllesheim: Silberschnur Verlag, 2015. – S. 118.

²⁹ Tschenze V. Die Geheimnisse der Liebesmagie. – Göllesheim: Silberschnur Verlag, 2015. – S. 140.

³⁰ Claire. Die Magie der Hexen. Das umfassende Handbuch der weißmagischen Künste. – München: Wilhelm Heyne Verlag, 2014. – S. 147.

*und macht dich müde und schwach»*³¹). Промісивів та квеситивів у проаналізованих нами німецьких замовляннях не виявлено.

Результати аналізу 60 текстів замовлянь німецької магичної традиції дали підстави визначити німецькі замовляння як накази і прохання духів, сил природи, небесних тіл, стихій, першоелементів, рослин, речей та речовин (директивні комунікативні акти), супроводжувані репліками-описами ритуалу, що здійснюється під час декламації (репрезентативи та декларативи), а також висловлення наміру прийняти все, уготоване долею (комісиви), підкріплені комунікативними актами висловлення подяки за допомогу у здійсненні бажаного (експресиви). Співвідношення типів мовленнєвих актів, наведених у дужках, складає 46:33:4:1:16 відповідно. Слід відзначити співвідношення типів мовленнєвих актів англійських (66:18:12:2:2)³², французьких (76:17:5:1:1)³³ та українських (45:45:3:3:4)³⁴ любовних замовлянь, проаналізованих нами раніше. Як бачимо, в усіх проаналізованих нами мовах групи директивів та репрезентативів значно превалюють над іншими типами мовленнєвих актів. В українських та в німецьких замовляннях група експресивів є третьою за розміром, на відміну від англійських та французьких магичних текстів.

³¹ Tschenze V. Die Geheimnisse der Liebesmagie. – Göllesheim: Silberschnur Verlag, 2015. – S. 129.

³² Kireienko K. V. Speech acts of English love spells // 4th International Scientific Conference “European Applied Sciences: modern approaches in scientific researches”: Papers of the 4th International Scientific Conference. July 8-9, 2013. – Stuttgart: ORT Publishing, 2013. – 194 p. – P. 110 – 112.

³³ Кіреєнко К. В. Мовленнєві акти французьких любовних замовлянь // Сучасні лінгвістичні парадигми: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні лінгвістичні парадигми», м. Горлівка, 19 березня 2014 р. – Горлівка, 2014. – 412 с. – С. 141 – 144.

³⁴ Кіреєнко К. В. Мовленнєві акти українських любовних замовлянь // Лінгвістика. Комунікація. Освіта: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (Луганськ, 27 – 28 берез. 2014 р.). – Луганськ: Вид-во ЛДАКМ, 2014. – 208 с. – С. 108 – 110.